

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kukkonen, H., Seppälä, M. & Jussila, A. (2021) VALMAN juurilla - miten nivelvaiheen koulutus yhdistyi? TAMKjournal, 9.8.2021.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/valman-juurilla-miten-nivelvaiheen-koulutus-yhdistyi/>

VALMAN juurilla - miten nivelvaiheen koulutus yhdistyi? | Harri Kukkonen, Minna Seppälä ja Ari Jussila

9.8.2021

Uusi tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVA) koskeva laki (1215/2020) hyväksyttiin osana oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvää lakiuudistusta joulukuussa 2020. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet opiskella toisen asteen koulutuksessa. Koulutus yhdistää perusopetuksen lisäopetuksen (kymppiluokka), lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen (LUVA) ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (VALMA) yhtenäiseksi nivelvaiheen koulutuskokonaisuudeksi. Nivelvaiheen koulutuksissa toimivien on tärkeätä tuntea näiden koulutusten historiaa, lähtökohtia sekä toiminnan periaatteita. Tässä artikkelissa tarkastellaan VALMA - koulutuksen taustaa, muotoutumista ja keskeisiä periaatteita.

Ennen VALMAa

Ammatillisen koulutuksen koulutuspoliittinen tavoite on ollut 1970-luvulta lähtien kouluttaa oppivelvollisuuden jälkeen koko ikäluokka. Osallistumalla koulutukseen ja työelämään yksilön katsotaan pääsevän osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Koulutuksella siis tuetaan

yksilön yhteisöön kuulumista, osallisuuden kokemusta ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon mukaan pääsemistä.

Perusopetuksen jälkeinen nivelvaihe ollut 2000-luvulla erityisen kehittämisen kohteena. Nivelvaihe tarkoittaa koulutuksessa vaihetta, ”jossa henkilö siirtyy opetuksen vaiheesta toiseen niin että opetuksen menetelmät, sisällöt, tavoitteet tai opiskelumuoto muuttuvat merkittävästi, tai jossa henkilö siirtyy koulutusasteelta toiselle tai koulutuksesta työelämään” (OKSA 2018, 156). Nivelvaiheiden koulutuksen historia juontaa juurensa vuoteen 1978, jolloin keskiasteen koulutuksen kehittämisestä annetun lain 474/1978 mukaan koko ikäluokalle kaikki peruskoulun erityisopetusryhmät mukaan lukien oli annettava ammatillista perusopetusta. Tämä koski myös kuulo-, näkö- ja kehitysvammaisia (Pitkänen & Öhberg 1992, 108–110).

Keskeisenä tavoitteena nivelvaiheen koulutuksissa on ollut koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Aiempien tutkimusten (Niemi ym. 2010; Jahnukainen & Helander, 2007; Yates & Roulstone, 2013) mukaan erityisesti perusopetuksen erityisoppilaiden siirtymät toiselle asteelle ovat olleet haasteellisia. Tulokset konkretisoivat tarvetta järjestää jotakin koulutusta kaikille perusopetuksen ja toisen asteen välissä koulutuksen ulkopuolille jääville. Vuoden 2013 yhteiskuntatakuuseen sisältyvä koulutustakuu pyrki vastaamaan tähän haasteeseen takaamalla kaikille perusopetuksen päättäneille koulutuspaikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, paja- tai kuntoutustyyppisessä koulutuksessa tai oppisopimuskoulutuksessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Vastauksena koulutustakuuseen muotoutui erilaisten valmentavien ja kuntouttavien koulutusten kirjo. Näillä koulutuksilla nuoria pyrittiin valmentamaan, valmistamaan, kuntouttamaan, ohjaamaan ja kiinnittämään opintoihin tai työelämään tarjoamalla heille mahdollisuuksia selkiyttää omia tavoitteitaan tai parantaa omia opiskelu- ja työelämävalmiuksiaan. Nämä koulutukset koskivat myös erityistä tukea tarvitsevia nuoria. Seuraavassa esitellään lyhyesti niitä koulutuksia, joista osa yhdistyi vuonna 2015 VALMAksi.

MAVA

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa MAVA-koulutus aloitettiin Suomessa vuonna 1999 (Opetushallitus 2008, 8). Tavoitteena oli antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten (Asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998, 21§). Laajana tavoitteena oli, että opiskelija saisi sellaiset tiedot ja taidot, joiden avulla hän voi opiskella ammatillisessa peruskoulutuksessa ja suoriutua tutkintoon johtavasta ammatillisesta peruskoulutuksesta. Lisäksi keskeistä oli oppia tuntemaan suomalaista opiskelu- ja työkuultuuria. (Opetushallitus 2008, 8).

Ammattistartti

Ammattistarttikoulutus eli ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus käynnistyi kokeiluna vuonna 2006, toiminta vakinaistettiin ja valtakunnallinen opetussuunnitelma vahvistettiin vuonna 2010. Ammattistartti oli tarkoitettu pääasiassa sellaisille peruskoulun päättäneille nuorille, jotka eivät ole vielä ratkaisseet ammatinvalintaansa. Ammatinvalinnan sijaan nykyisin puhutaan mieluummin urasuunnitelmista.

Koulutuksen tavoitteena oli vähentää nuoren riskiä jäädä koulutuksen ulkopuolelle antamalla opiskelijalle valmiuksia hakeutua ammatilliseen koulutukseen sekä tukemalla ja vahvistamalla opiskelijan edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Tavoitteena oli myös opiskeluun sitoutumisen ja vastuun ottamisen vahvistaminen. (Opetushallitus 2010b.)

AVA ja TYVA

Kokeilukouluksiin pohjautuen vuonna 1999 vakiinnutettiin opetussuunnitelman perusteiden mukainen Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (AVA-koulutus, Valmentava I). Vammaisten valmentavan koulutuksen toinen muoto oli Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (TYVA-koulutus, Valmentava II) (Opetushallitus 2010a). Koulutusten tavoitteena oli opiskelijan itsenäinen ja vastuullinen omien opintojen suunnittelu ja näiden suunnitelmien toteuttaminen (Opetushallitus 2010b, 4.)

Kotitalousopetus

Vuoden 2009 asetusmuutoksen mukaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tarkoittamaa kotitalousopetusta voitiin järjestää muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutuksen ohella. Koulutuksen tavoitteena oli antaa opiskelijalle käytännön tietoja ja taitoja kotitalouden hoitamiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen. (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 1137/2009)

VALMAN periaatteita

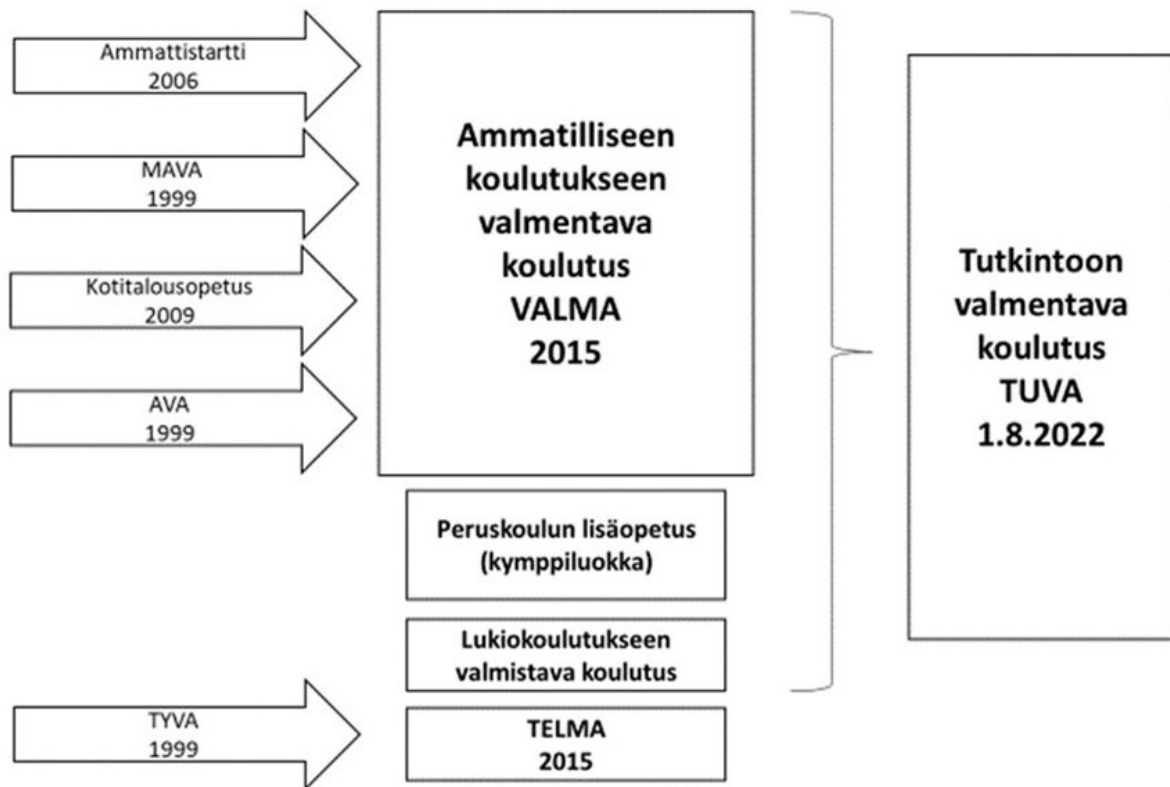
Ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) voidaan pitää AVA- ja MAVA-koulutusten, Ammattistartin sekä talouskouluopetuksen nykymuotoisena jatkumona. Ensin rakennettiin koulutuksia erilaisille ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta tarvitseville ryhmille ja sen jälkeen nämä koulutukset yhdistettiin vuonna 2015 VALMAksi. VALMA kattaa nykyisellään kaikki muut valmistavat ja valmentavat koulutukset paitsi Työhön ja itsenäiseen elämän valmentavan koulutuksen (TELMA-koulutus). TELMA-koulutus muodostaa oman koulutuskokonaisuuden henkilöille, joilla ei sairauden tai vamman vuoksi ole mahdollisuutta valmentavan koulutuksen jälkeen siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen (Opetushallitus 2015). Näiden valmentavien koulutusten perusteet hyväksyttiin vuonna 2015 (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta 246/2015) ja koulutus aloitettiin vielä samana vuonna.

VALMA on osa ammatillista koulutusta. Se on perusopetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen nivelvaiheeseen sijoittuva 60 osaamispisteen laajuinen kokonaisuus, jossa huomioidaan opiskelijoiden erityistarpeet. Erityistarpeita voi olla esimerkiksi koulutuksen ulkopuolelle jääneillä nuorilla, maahanmuuttajilla, omaa koulutusalaan etsivillä tai esimerkiksi oppisopimuskoulutukseen tähtäävillä nuorilla. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumiseksi sekä vahvistaa opiskelijoiden edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Koulutusta järjestettäessä toimitaan tiiviissä yhteistyössä muiden nivelvaiheen sidosryhmien, kuten työpajatoimijoiden, sosiaali-, terveys- ja nuorisotyön sekä perusopetuksen järjestäjien kanssa (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998).

VALMA-koulutuksen toteuttamisen keskeinen arvo on opiskelijälähtöisyys, jonka työvälineenä toimii henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Tavoitteena on edistää myös erityistä tukea tarvitsevien ja maahanmuuttajataustaisten nuorten tasavertaisuutta koulutuksessa, työelämässä ja hyvän elämän saavuttamisessa yhteiskunnan jäsenenä. Koulutuksessa harjoitellaan esimerkiksi sellaisia taitoja, joita itsenäistyttyä tarvitaan. VALMA-koulutuksen tavoitteena on tukea myös yhteisöllisyyttä ja yhdessä toimimista, jolloin opiskelija voi saada muilta tukea ja näin ollen kokea oppimisympäristön turvallisuutta. Koulutuksen keskeisiä arvoja ovat ihmisoikeuksien ja yksilöiden kunnioittaminen sekä toisten huomioon ottaminen. (Opetushallitus 2018, 10.)

Yksilöpainotteisuuden vastapainona VALMAssa käytetään hyvin paljon yhteistyötä edellyttäviä opiskelumenetelmiä. Pääpaino on pedagogisella, oppimista ja yhteistyötä tukevalla toiminnalla. Sillä tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimenpiteitä, joilla vahvistetaan opiskelijoiden hyvinvointia, yksilöllisiä oppimisvalmiuksia ja osallistumismahdollisuuksia. Pedagogisen toiminnan lähtökohtana ovat opiskelijan yksilölliset oppimisedellytykset, tarpeet, odotukset, toimintakyky ja voimavarat.

Kuvassa 1 kuvataan VALMA-koulutuksen asemaa osana nivelvaiheiden koulutusta.

Kuva 1 VALMA osana nivelvaiheiden koulutusta (Kuva: Harri Kukkonen)

VALMAsta TUVAan

TUVA-koulutus alkaa 1.8.2022. Se on tarkoitettu valmentavaa koulutusta tarvitseville oppivelvollisuusikäisille sekä muille toisen asteen opintoja suunnitteleville. (Opetushallitus 2021.) TUVA-koulutuksessa opiskelija voi tarkentaa suunnitelmiaan jatko-opinnoista, korottaa perusopetuksen arvosanoja ja opiskella osia lukio- ja ammatillisesta koulutuksesta.

Hänelle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma opiskelijan valmiuksien ja tavoitteiden perusteella (Opetushallitus n.d.)

[pullquote]TUVA ei ole uusi koulutuksen konsepti, vaan pikemminkin jo olemassa olevan konseptin uudelleenjärjestely.[/pullquote]VALMAN, kymppiluokan ja LUVAn yhdistäminen yhdeksi koulutuskokonaisuudeksi saattaa vaikuttaa suurelta rakenteelliselta uudistukselta. Kaikki uudistukset ja muutokset herättävät ristiriitaisia tunteita: sekä toiveita paremmasta että epäilyjä lopputuloksen suhteen. (Kukkonen & Jussila 2015, 22-23; Kukkonen & Jussila 2016.) Tässä artikkelissa kuvatun VALMAN taustan ja periaatteiden perusteella voi sanoa, että TUVA ei varsinaisesti ole uusi koulutuksen konsepti, vaan pikemminkin jo olemassa olevan konseptin uudelleenjärjestely.

TUVA on uusi vaihe nivelvaiheen koulutusten jatkumossa, jossa korostuvat yksilön vastuu, henkilökohtaisuus, yksilölliset valinnat sekä yksilölliset ohjauksen ja tuen muodot. Uutta on se, että aiemmin selvästi toisistaan erillään toteutetut perusasteen, ammatillisen toisen asteen ja yleissivistävän toisen asteen valmentavat koulutukset kuuluvat nyt samaan rakenteeseen. Koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää ammatillisen-, lukiokoulutuksen tai perusopetuksen järjestäjälle (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta 246/2015).

Siirryttäessä TUVAan kannattaa tuntee, mistä nykyiset nivelvaiheen koulutukset ovat syntyneet ja mihin niillä on pyritty vastaamaan. On tärkeää myös ottaa huomioon, minkälaisia ohjauksen ja opetuksen käytänteitä koulutuksissa on kehitetty sekä opetus- ja ohjaustyötä tekevien ja muun henkilöstön kokemukset siitä, mitä näissä koulutuksissa todella tapahtuu tällä hetkellä ja mitä henkilöstö kokee voivansa tehdä.

Lähteet

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998. Viitattu 4.4.2021
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980811>

Jahnukainen, M. & Helander, J. 2007. Alternative Vocational Schooling for the Dropped-Out: Student's Perceptions of the Activity Schools of East Finland. *European Journal of Special Needs Education* 22 (4), 471-482.

Kukkonen, H. & Jussila, A. 2015. Osaamisperusteisuuden alkeet – muutoksessa toimimisen lyhyt oppimäärä. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportteja 84. Tampereen seudun ammattiopisto Tredu, Tampere.

Kukkonen, H. & Jussila, A. 2016. Osaamisperusteisuuden vahvistaminen ammatillisen toisen asteen koulutuksessa. TAMKjournal 21.11.2016. Viitattu 18.3.2021. <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/osaamisperusteisuuden-vahvistaminen-ammattillisen-toisen-asteen-koulutuksessa>

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta 246/2015. Viitattu 3.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150246>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998. Viitattu 2.2.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980630>

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. Viitattu 15.4.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201215>

Niemi, A-M., Mietola, R. & Helakorpi, J. 2010. Erityisluokka elämäkulussa. Selvitys peruskoulussa erityisluokalla opiskelleiden vammaisten, romaniväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten koulutus- ja työelämäkokemuksista. Sisäasiainministeriön julkaisuja 1/2010.

OKSA. 2018. Opetus- ja koulutussanasto (OKSA). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:22.

Opetushallitus, 2008. Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Opetussuunnitelman perusteet, määräys 7/011/2008.

Opetushallitus, 2010a. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010. Opetussuunnitelman perusteet, määräys 9/011/2010.

Opetushallitus, 2010b. Ammatillisen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus 2010. Opetussuunnitelman perusteet, määräys 15/011/2010. Viitattu 15.4.2021.
<https://docplayer.fi/6695186-Ammatilliseen-peruskoulutukseen-ohjaava-ja-valmistava-koulutus-2010.html>

Opetushallitus. 2015. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen perusteet, määräys 6/011/2015

Opetushallitus. 2018. Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA). Viitattu 22.2.2021. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4616694>

Opetushallitus. 2021. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) perusteet lausuntokierrokselle. Viitattu 17.3.2021.
<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-tuva-perusteet-lausuntokierrokselle>

Opetushallitus. n.d. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden laatiminen. Viitattu 17.3.2021. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>

Pitkänen, M. & Öhberg, E. 1992. Erityisopetusta Vanajan Perttulassa. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012.

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 1137/2009. Viitattu 12.4.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091137>

Yates, S., & Roulstone, A. 2013. Social Policy and Transitions to Training and Work for Disabled Young People in the United Kingdom: Neo-liberalism for Better and for Worse? Disability & Society 28 (4), 256-470.

Kirjoittajat

Harri Kukkonen

Projektiasiantuntija

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

Minna Seppälä

Lehtori, koulutusvastaava, ammatillinen erityisopettajankoulutus

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

minna.seppala@tuni.fi

Ari Jussila

Lehtori, koulutusvastaava, ammatillinen opinto-ohjaajan koulutus

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

ari.jussila@tuni.fi

Kuvituskuva: Unsplash/Mikolaj Felinski